

Remissvar – Tillgänglighetsdirektivet (SOU 2021:44)

Diarienummer: S2021/04731

KB:s Diarienummer: KB-2021-974

Kungliga biblioteket, KB, lämnar härmed sitt yttrande över betänkandet Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet (SOU 2021:44). Synpunkterna rör avsnitten 11.4, 18.3 samt 18.4.20 och anknyter framförallt till KB:s uppdrag att ha nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet.

Sammanfattning

KB:s synpunkter sammanfattas nedan.

- KB vill tillägga att det finns en ökad risk för minskad likvärdighet vad gäller tillgången till litteratur i tillgängligt format från folkbiblioteken i och med införandet av tillgänglighetsdirektivet.
- KB vill påtala att tillgänglighetsdirektivet sannolikt kommer leda till att folkbiblioteken kommer få ta ett större ekonomiskt ansvar vad gäller inköp av e-medier som är i tillgängligt format.
- KB menar att tillgänglighetsdirektivet aktualiserar behovet av nationell samordning av bibliotekens utlån av e-böcker, som det beskrivs i Återstart för kulturen (SOU 2021:77) och som i sin tur hänvisar till KB:s förslag till en nationell biblioteksstrategi (Ku2019/00550/KO). En målsättning för en sådan samordning måste vara att personer som behöver läsa e-böcker i ett tillgängligt format har likvärdiga möjligheter att göra det över hela landet.
- KB vill uppmärksamma att ljudböcker inte omfattas av utredningen. Skulle ljudböcker omfattas av lagkrav för tillgänglighet skulle genomslaget inom litteratur- och biblioteksområdet bli större och kräva färre särlösningar för läsarna.
- KB vill understryka utredningens slutsats att införandet kommer påverka ansvarsfördelningen mellan Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, och folkbiblioteken vad gäller förmedlingen av tillgänglig litteratur.

Myndighetens synpunkter

11.4 Närmare om vad som omfattas av begreppet e- bok

E-böcker definieras i utredningen som en elektronisk version av en skriven bok, det vill säga en nedladdningsbar digital fil som förmedlar text och bild antingen med en skriven bok som förlaga eller direkt via webben. E-boken kan innehålla ljud, men förutsättningen är e-boken innehåller den fullständiga textfilen. Rena ljudböcker omfattas alltså inte av definitionen.

KB har inga invändningar mot den definition av e-bok som utredningen använder sig av, men vill uppmärksamma att ljudboken idag är det största formatet för digital läsning i Sverige.

Skulle även ljudböckerna omfattas av lagkrav för tillgänglighet skulle genomslaget inom litteratur- och biblioteksområdet bli större och kräva färre särlösningar för läsarna.

18.3 Konsekvenser för privatpersoner

KB vill tillägga att utöver de risker för läsare i behov av tillgänglig läsning som utredningen redan har konstaterat i avsnitt 18.3 finns det en risk för minskad likvärdighet vad gäller utbudet av litteratur i tillgängligt format från biblioteken.

Enligt 4 § i Bibliotekslagen ska biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur.

Den svenska talboksmodellen, det vill säga samarbetet mellan MTM och Sveriges bibliotek, är centralt för att tillgodose landets invånare med talböcker och andra tillgängliga medier. Den svenska talboksmodellen bygger på att MTM producerar litteratur i tillgängligt format och distribuerar dem genom förmedlare, där biblioteken är de som skapar förutsättningarna för en nationell täckning. Modellen garanterar att en läsare som har behov av litteratur i ett tillgängligt format kan besöka sitt bibliotek och få personlig hjälp oavsett var i landet hen befinner sig. För bibliotekens del innebär den svenska talboksmodellen att de lånar ut tillgänglig litteratur i fysiskt format, eller registrerar användare till MTM:s digitala tjänster, som Legimus.

Utredningens förslag kommer leda till förändringar i den svenska talboksmodellen. Eftersom förslagen i större utsträckningen kommer producera e-böcker i tillgängligt format förväntas MTM:s produktion att minskas. Då det i dagsläget inte finns en nationell e-låneservice av tillgänglig litteratur utanför Legimus ställs stora krav på biblioteken att lösa förmedlingen av tillgängliga böcker på ett sammanhållet sätt.

KB vill påtala att tillgänglighetsdirektivets införande sannolikt kommer medföra ökade kostnader för den kommunala biblioteksverksamheten. Folkbiblioteken kommer behöva ta ett större ansvar för inköp och utlån av tillgängliga e-medier. Direktivet aktualiserar därmed frågan om biblioteksverksamhetens ekonomiska förutsättningar och folkbibliotekens förmåga att möta denna fördjupade roll. Likvärdighet i utbud blir också en viktig fråga. Tillgången till e-medier och möjligheterna att låna e-böcker via bibliotek skiljer sig idag åt mellan biblioteken i Sverige.

KB vill även uppmärksamma att MTM har ett särskilt uppdrag att producera kurslitteratur i tillgängligt format till högskolestudenter i behov. I utredningen framgår inte om införandet av tillgänglighetsdirektivet påverkar omfattningen av denna produktion och studenterna hänvisas till andra källor för sin kurslitteratur, samt vad en sådan utveckling skulle få för konsekvenser för studenter och högskolebibliotek.

Sammantaget relaterar frågeställningarna till KB:s förslag om en nationell biblioteksstrategi (Ku2019/00550/KO). Detta gäller särskilt KB:s förslag om utveckling av en nationell digital bibliotekstjänst. I detta sammanhang handlar det om behovet av ett samordnat nationellt system för att förmedla litteratur i ett tillgängligt format för personer med syn- och andra funktionsnedsättningar. Detta kommer att behövas när inte bara MTM utan även den

kommersiella förlagsbranschen producerar tillgänglig litteratur. Utan nationella strukturer finns risk för stora lokala skillnader vad gäller tillgången till litteratur i ett tillgängligt format.

KB vill här hänvisa till det förslag som lyfts fram i betänkandet av utredningen Från kris till kraft – Återstart för kulturen (SOU 2021:77) (se sidan 251 ff), att regeringen ska tillsätta en utredning för att ta fram formerna för en nationell samordning av bibliotekens utlån av e-böcker. Ett av de mål som lyfts fram för en sådan utredning är att säkra en jämlig tillgång till digitala medier i hela Sverige och särskilt beakta behoven hos prioriterade grupper som personer med funktionsnedsättning.

18.4.20 Konsekvenser för Myndigheten för tillgängliga medier

KB instämmer i den beskrivning som görs av utredningen vad gäller MTM och bibliotekens samverkan i att förmedla litteratur i tillgängligt format.

KB vill understryka utredningens bedömning att tillgänglighetsdirektivets införande sannolikt kommer att påverka MTM:s produktion av litteratur i tillgängligt format och att detta kommer påverka svenska talboksmodellen och den infrastruktur som finns för tillgänglig läsning. Vidare vill KB förstärka utredningens slutsats att en ökad hänvisning till kommersiella alternativ inte kan ses som likvärdig tillgång, samt att det genom en nationell digital bibliotekstjänst finns stora möjligheter att effektivisera komplicerade e-bokslösningar och jämna ut skillnader i tillgång för låntagare över landet

KB anser att en utveckling där både förlagen och MTM kommer vara producenter av tillgänglig litteratur är ett argument för det förslag som lyfts fram i betänkandet av utredningen Från kris till kraft – Återstart för kulturen (SOU 2021:77) (se sidan 251 ff). Det vill säga att regeringen ska tillsätta en utredning för att ta fram formerna för en nationell samordning av bibliotekens utlån av e-böcker. Detta vore ett sätt att hitta en sammanhållen lösning på bibliotekens förmedling av tillgänglig litteratur.

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschef Anja Dahlstedt, efter föredragning av handläggare Tobias Willstedt. Beslutet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrifter.

Signature page

This document has been electronically signed
using eduSign.

eduSign